

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Annotation: HR 2008-04-11

Heerma van Voss, G.J.J.

Citation

Heerma van Voss, G. J. J. (2008). Annotation: HR 2008-04-11. *Nederlandse Jurisprudentie*, 4495-4505. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/13661>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/13661>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

NJ 2008, 465

HOGE RAAD (CIVIELE KAMER)

11 april 2008, nr. C06/293HR

(Mrs. D.H. Beukenhorst, O. de Savornin Lohman, P.C.

Kop, J.C. van Oven, F.B. Bakels; A-G Spier)

m.nt. prof. mr. G.J.J. Heerma van Voss

RvdW 2008, 416

JOL 2008, 298

LJN BC9225

BW art. 7:658

Arbeidsongeval. Werkgeversaansprakelijkheid ex art. 7:658 BW; maatstaf; hoog veiligheidsniveau; toezicht naleving instructies.

Art. 7:658 lid 1 BW vereist een hoog veiligheidsniveau van de betrokken werkruimte, werktuigen en gereedschappen, alsmede van de organisatie van de betrokken werkzaamheden; bovendien dient de werkgever het op de omstandigheden van het geval toegesneden toezicht te houden op de naleving van de door hem gegeven instructies, en op behoorlijk onderhoud van werkruimten en materialen.

Tarioui, eiser tot cassatie, is in de uitoefening van zijn werkzaamheden op een bordes in het bedrijf (een chemische wasserij) van Vendrig, verweerster in cassatie onder 1, uitgegleden in een plas water en ten val gekomen. Dit bordes is een zoldertje in de bedrijfshal, waarop vloeistoftanks staan. Tarioui droeg op dat moment door Vendrig ter beschikking gestelde veiligheidsschoenen. In dit geding vordert Tarioui vergoeding van de als gevolg van het ongeval door hem geleden en te lijden schade. Tarioui heeft daartoe (onder meer) betoogd dat Vendrig niet heeft voldaan aan haar zorgplicht om een veilige werkomgeving te creëren nu zij het gevaar van uitglijden had kunnen beperken door rubberen matten op het bordes te leggen, hetgeen zij – na het ongeval van Tarioui – ook heeft gedaan. De kantonrechter heeft de vorderingen van Tarioui afgewezen; het hof heeft dat vonnis bekrachtigd.

Art. 7:658 lid 1 BW vereist een hoog veiligheidsniveau van de betrokken werkruimte, werktuigen en gereedschappen, alsmede van de organisatie van de betrokken werkzaamheden; bovendien dient de werkgever het op de omstandigheden van het geval toegesneden toezicht te houden op behoorlijke naleving van de door hem gegeven instructies, en op behoorlijk onderhoud van werkruimten en materialen. In dit licht treft het onderdeel doel. Het gaat erom of de werkgever voor het verrichten van de arbeid zodanige maatregelen heeft getroffen en aanwijzingen heeft gegeven als redelijkerwijs nodig is om te voorkomen dat een werknemer als Tarioui in de uitoefening van zijn werkzaamheden schade zou lijden als gevolg van een val door gladheid, ontstaan door waterplassen die in een wasserij ook volgens Vendrig nu eenmaal niet zijn te voorkomen. De omstandigheid dat de werkgever ter afwering van dit gevaar een veiligheidsmaatregel heeft genomen (het ter beschikking stellen van veiligheidsschoenen die

mede ertoe dienden om uitglijden te voorkomen) brengt nog niet mee dat de werkgever zich van zijn voormelde verplichtingen heeft gekweten of dat het treffen van andere, meer effectieve, maatregelen met hetzelfde doel (het leggen van rubberen matten) niet van hem kon worden gevergd. Mede in aanmerking genomen dat Tarioui, op zichzelf onweersproken, heeft aangevoerd dat het aanbrenge van rubberen matten een eenvoudige en geëigende veiligheidsmaatregel was tegen het gevaar van uitglijden in een plas water, berust het oordeel van het hof dat er geen reden is om aan te nemen dat Vendrig niet erop had mogen vertrouwen dat de aan Tarioui ter beschikking gestelde veiligheidsschoenen een in de gegeven omstandigheden afdoende middel zouden bieden tegen het risico van uitglijden, op een onjuiste rechtsopvatting.

S. Tarioui, te IJsselstein, eiser tot cassatie, adv. mr. K. Teuben,

tegen

1. Vendrig-IJsselstein B.V., te IJsselstein,
2. Delta Lloyd Schadeverzekering N.V., te Amsterdam, verweersters in cassatie, adv. mr. S.F. Sagel.

Hof:3. *Beoordeling*

3.1 Het gaat in deze zaak om het volgende.

a. Vendrig is een chemische wasserij die zich bezighoudt met het wassen van bedrijfskleding voor de voedingsmiddelenindustrie, werkplaatsen en industriële bedrijven.

b. Tarioui heeft met ingang van 1 december 1991 via een uitzendbureau bij Vendrig gewerkt.

c. Met ingang van 1 mei 1992 is hij als wasserijmedewerker bij Vendrig in dienst getreden.

d. Met ingang van 1 december 2000 was Tarioui werkzaam als technisch medewerker (in opleiding)/hulpmonteur.

e. Op 10 september 2001 is Tarioui in de uitoefening van zijn werkzaamheden op een bordes in het bedrijf van Vendrig – waar zich vloeistof tanks bevonden – uitgegleden in een plas water en ten val gekomen.

f. Tarioui droeg op dat moment door Vendrig ter beschikking gestelde veiligheidsschoenen.

g. Als gevolg van het hem overkomen ongeval is de rechterhand van Tarioui zodanig verwond dat verwacht moet worden dat hij gedurende de rest van zijn werkzame leven arbeidsgehandicapt zal zijn.

h. Bij brief van zijn raadvrouw van 9 februari 2004 heeft Tarioui Vendrig aansprakelijk gesteld voor de schade die hij als gevolg van het ongeval lijdt, omdat Vendrig tekort zou zijn geschoten in het nemen van de nodige veiligheidsmaatregelen.

i. Vendrig is tegen aansprakelijkheid verzekerd bij Delta Lloyd.

j. Nadat Delta Lloyd een onderzoek heeft ingesteld naar de toedracht van het ongeval, heeft Vendrig aansprakelijkheid van de hand gewezen.

3.2 Tarioui vordert veroordeling van Vendrig c.s. tot betaling van de schade die hij heeft geleden en lijdt ten gevolge van het bedrijfsongeval dat hem

tijdens de uitoefening van zijn werkzaamheden is overkomen, op te maken bij staat, alsmede benoeming van een deskundige om de beperkingen van Tarioui ten gevolge van bedoeld ongeval vast te stellen. De kantonrechter heeft deze vorderingen bij het vonnis waarvan beroep afgewezen. Tegen dit oordeel en de daaraan ten grondslag liggende motivering richten zich de grieven.

3.3 Tarioui betoogt met zijn grieven, die zich lenen voor gezamenlijke behandeling, dat Vendrig c.s. op de voet van artikel 7:658 BW en/of artikel 7:611 BW aansprakelijk zijn voor de door hem ten gevolge van het bedrijfsongeval geleden schade.

Volgens Tarioui heeft Vendrig niet aan haar uit deze wettelijke bepalingen voortvloeiende zorgplicht voldaan om een veilige werkomgeving te creëren. Tarioui stelt in dat verband het volgende. Vendrig had er voor moeten zorgen dat er geen plas water op het bordes lag en had in ieder geval het gevaar van uitglijden kunnen beperken door rubberen matten op het bordes neer te leggen, hetgeen zij – na het ongeval van Tarioui – heeft gedaan. Vendrig heeft de veiligheidsschoenen die Tarioui ten tijde van het bedrijfsongeval droeg, niet verstrekt om uitglijden te voorkomen, maar om blauwe plekken te voorkomen bij het verslepen van containers, hetgeen Tarioui in zijn vorige functie moest doen. Voorts is Tarioui op 10 september 2001 niet naar het bordes gestuurd om een lekkage te repareren – zoals Vendrig stelt –, maar om meters op te nemen. Het was bovendien niet gebruikelijk dat er op die plek een plas water lag, zodat Tarioui daar niet op bedacht had hoeven zijn, aldus Tarioui.

3.4 Ten aanzien van de grieven en de vorderingen jegens Vendrig overweegt het hof als volgt. Als uitgangspunt moet gelden dat met artikel 7:658 BW niet is beoogd een absolute waarborg te scheppen voor de bescherming van de werknemer tegen het gevaar van arbeidsongevallen. Wel heeft die bepaling de strekking een zorgplicht in het leven te roepen en verplicht deze de werkgever voor het verrichten van de arbeid zodanige maatregelen te treffen en aanwijzingen te geven als redelijkerwijs nodig is om te voorkomen dat de werknemer in de uitoefening van zijn werk schade lijdt.

3.5 Tarioui heeft niet, althans onvoldoende gemotiveerd, betwist dat hij op 10 september 2001 op de heenweg naar zijn te verrichten werkzaamheden op het bordes door de plas water is gelopen en pas op de terugweg daarin is uitgegleden. Tarioui wist dus voordat hij ten val kwam dat die plas water daar lag. Daarbij is van belang dat het een feit van algemene bekendheid is, en een niet specifiek arbeidsgerateerd verschijnsel, dat het door water lopen een verhoogd risico op uitglijden meebrengt. In het midden kan dan ook blijven of Vendrig Tarioui heeft gewaarschuwd voor de aanwezigheid van de plas water en de risico's daarvan. Hieruit volgt dat ook de vraag met welk doel Tarioui naar het bordes is gegaan onbeantwoord kan blijven.

3.6 Voorzover Tarioui aanvoert dat de enkele aanwezigheid van de plas water op het bordes reeds

impliceert dat Vendrig in haar zorgplicht tekort is geschoten, gaat hij uit van een zorgplicht die verder strekt dan in redelijkheid van Vendrig gevergd kan worden.

3.7 Tarioui heeft voorts onvoldoende gemotiveerd, betwist dat de door Vendrig aan hem ter beschikking gestelde veiligheidsschoenen die hij ten tijde van het ongeval droeg er (mede) toe dienden om uitglijden te voorkomen. Hij stelt weliswaar dat die schoenen hem niet ter beschikking zijn gesteld om uitglijden, doch om 'de vele blauwe plekken en ander letsel' te voorkomen, maar het oogmerk waarmee de schoenen aan hem zijn verstrekt, is in dit verband niet van belang. Er bestaat geen reden om aan te nemen dat Vendrig er niet op had mogen vertrouwen dat de veiligheidsschoenen een in de gegeven omstandigheden afdoende middel tegen het risico van uitglijden zouden bieden, zodat haar niet kon worden verweten dat zij ten tijde van het ongeval geen rubberen matten op het bordes had geplaatst.

3.8 Uit het vorenstaande volgt dat Vendrig jegens Tarioui niet tekort is geschoten in de op haar rustende zorgplicht uit hoofde van artikel 7:658 BW. Het beroep van Tarioui op artikel 7:611 BW mist zelfstandige betekenis. De grieven kunnen op grond van het vooroverwogene niet tot vernietiging van het bestreden vonnis leiden. Tarioui zal niet worden toegelaten tot het leveren van bewijs van zijn stellingen, nu hij geen feiten heeft gesteld die, indien bewezen, tot een ander oordeel dan het voorgaande zouden leiden.

3.9 Uit het voorgaande volgt dat ook de vordering die Tarioui rechtstreeks tegen Delta Lloyd heeft ingesteld, wat daar overigens van zij, terecht is afgewezen.

4. Slotsom

Nu de grieven niet tot vernietiging van het bestreden vonnis kunnen leiden, zal het hof dat vonnis bekrachtigen. Tarioui zal als de in het ongelijk gestelde partij worden veroordeeld in de kosten van het hoger beroep.

(enz.)

Cassatiemiddel:

Schending van het recht, in het bijzonder van art. 7:658 BW, en/of verzuim van het vormvereiste van een toereikende motivering doordat het Hof heeft geoordeeld als vermeld in rov. 3.4 tot en met 3.9 van zijn arrest, zulks ten onrechte om de navolgende, mede in onderling verband en samenhang in aanmerking te nemen redenen:

1. Ten onrechte oordeelt het hof in rov. 3.7 van zijn arrest dat er geen reden bestaat om aan te nemen dat Vendrig er niet op had mogen vertrouwen dat de aan Tarioui verstrekte veiligheidsschoenen een in de gegeven omstandigheden afdoende middel tegen het risico van uitglijden zouden bieden, zodat haar niet kan worden verweten dat zij ten tijde van

het onderhavige ongeval geen rubberen matten op het bordes had geplaatst.

a. Het hof miskent aldus dat indien (zoals in casu) vaststaat dat de werknemer schade heeft geleden in de uitoefening van zijn werkzaamheden, de werkgever dient te stellen en te bewijzen dat hij die maatregelen heeft getroffen die redelijkerwijs noodzakelijk zijn om te voorkomen dat de werknemer in de uitoefening van zijn werkzaamheden schade lijdt. Hieruit volgt dat in een geval als het onderhavige, waarin

(a) Vendrig ten processe herhaaldelijk heeft aangevoerd dat zich in haar bedrijf (een chemische wasserij) met enige regelmaat plassen water op de grond bevinden (zie voor deze stellingen van Vendrig haar conclusie van antwoord, sub 8, haar conclusie van dupliek, sub 13, en haar memorie van antwoord, sub 20);

(b) Het hof in rov. 3.5 van zijn arrest vaststelt dat de aanwezigheid van een plas water op de grond, c.q. het door water lopen een verhoogd risico op uitglijden meebrengt;

(c) Vaststaat dat Vendrig ná het ongeval van Tarioui in haar bedrijf rubber matten heeft aangebracht (zie de akte zijdens Tarioui d.d. 12 januari 2005, de memorie van grieven, toelichting op grief 1, alsmede de memorie van antwoord, sub 18),

(d) Tarioui ten processe heeft aangevoerd dat het aanbrengen van rubber matten een eenvoudige en geëigende veiligheidsmaatregel vormde tegen het gevaar van uitglijden over een plas water (memorie van grieven, toelichting op grief 1), Vendrig als werkgever diende te stellen (en zo nodig te bewijzen) dat en waarom van haar niettemin ten tijde van het ongeval van Tarioui niet kon worden verlangd dat zij in haar bedrijf rubber matten aanbracht en dat het hof zulks had behoren te onderzoeken.

Het hof heeft ten onrechte nagelaten dit onderzoek (op kenbare wijze) te verrichten. Hieraan kan niet afdoen de vaststelling van het hof in rov. 3.7 van zijn arrest dat Vendrig aan Tarioui veiligheidsschoenen heeft verstrekt die (mede) dienden om uitglijden te voorkomen. In het kader van art. 7:658 BW is immers beslissend of de werkgever al die veiligheidsmaatregelen heeft getroffen die redelijkerwijs noodzakelijk zijn om te voorkomen dat de werknemer in de uitoefening van zijn werkzaamheden schade lijdt. Daaruit volgt dat in een geval als het onderhavige, waarin vaststaat dat ná het ongeval verdere veiligheidsmaatregelen zijn getroffen en derhalve mogelijk waren, (ook) onderzocht dient te worden waarom het treffen van die veiligheidsmaatregelen ten tijde van het ongeval nog niet van de werkgever kon worden gevergd. Om de genoemde redenen geeft 's hofs oordeel in rov. 3.7 van zijn arrest blijk van een onjuiste rechtsopvatting, dan wel is dit oordeel onvoldoende en/of onbegrijpelijk gemotiveerd.

b. Indien het hof van oordeel is geweest dat Vendrig wél aan zijn hiervóór onder a. bedoelde stelplicht heeft voldaan is dat oordeel onbegrijpelijk en/of onjuist. Vendrig heeft immers ten processe niet onderbouwd waarom zij de rubber matten – waarvan vaststaat dat deze na het ongeval van Tarioui wél

zijn aangebracht – niet reeds vóór het ongeval van Tarioui had kunnen aanbrengen (vgl. in dit verband haar memorie van antwoord, sub 18 en sub 26).

c. Aan het vorenstaande kan niet afdoen de vaststelling door het hof in rov. 3.5 van zijn arrest dat Tarioui op de heenweg naar zijn werkzaamheden door de onderhavige plas water is gelopen en pas op de terugweg daarin is uitgegleden, dat Tarioui derhalve bekend was met de aanwezigheid van de plas water en dat een feit van algemene bekendheid is dat het door water lopen een verhoogd risico op uitglijden meebrengt. Voorzover 's hofs oordeel in rov. 3.7 van zijn arrest aldus moet worden begrepen dat het hof van oordeel is geweest dat (mede) gelet op de door het hof aangenomen bekendheid van Tarioui met de onderhavige plas water en het daaraan verbonden verhoogde risico op uitglijden, van Vendrig niet gevergd kon of behoefde te worden dat zij andere veiligheidsmaatregelen – in het bijzonder: het aanbrengen van rubber matten – zou treffen, miskent het hof dat de zorgplicht van de werkgever uit hoofde van art. 7:658 BW zich óók uitstrekt tot gevaren waarmee de werknemer bekend is of geacht kan worden bekend te zijn, nu naar algemene ervaringsregels de (dagelijkse) omgang met bepaalde risico's leidt tot een vermindering van voorzichtigheid van de werknemer en geeft 's hofs oordeel ook om deze reden blijk van een onjuiste rechtsopvatting, dan wel is dit oordeel onvoldoende gemotiveerd en/of onbegrijpelijk.

2. Gegrondbevinding van een of meer van vorenstaande klachten viteit tevens 's hofs (voortbouwende) overwegingen in rov. 3.8 en 3.9 van zijn arrest.

En op grond van dit middel te horen eis doen dat het de Hoge Raad behage het arrest, waarvan beroep, te vernietigen met zodanige verdere beslissing als de Hoge Raad zal vermenen te behoren; kosten rechtens.

Conclusie A-G mr. Spier:

1. Feiten

1.1 In cassatie kan worden uitgegaan van de feiten zoals vastgesteld door de Rechtbank Utrecht in haar vonnis van 21 april 2004 onder 1 (a tot en met h). Ook het Hof Amsterdam heeft – blijkens rov. 2 van zijn in cassatie bestreden arrest – deze feiten tot uitgangspunt genomen.

1.2 Vendrig drijft een chemische wasserij.

1.3 Tarioui is op 1 december 1991 via een uitzendbureau bij Vendrig komen werken. Op 1 mei 1992 is hij als wasserijmedewerker bij haar in dienst getreden. Per 1 december 2000 is hij aangesteld als technisch medewerker (in opleiding)/hulpmonteur.

1.4 Op 10 september 2001 is Tarioui in de uitoefening van zijn werkzaamheden op een bordes in het bedrijf van Vendrig uitgegleden in een plas water en ten val gekomen. Dit bordes is een zoldertje in de bedrijfshal waarop vloeiostoftanks staan. Tarioui droeg op dat moment veiligheidsschoenen.

1.5 Tarioui heeft ernstig letsel opgelopen aan zijn rechterhand als gevolg waarvan hij blijvend 'arbeidsgehandicapt' is geraakt (rov. 3.1 onder g van 's Hofs arrest).

1.6 Vendrig is tegen aansprakelijkheid verzekerd bij Delta Lloyd.

2. *Procesverloop*

2.1.1 (Bij exploit van 1 november 2004 heeft Tarioui Vendrig c.s. doen dagvaarden voor de Rechtbank Utrecht, sector kanton. Hij heeft gevorderd – onder meer – Vendrig danwel haar verzekeraar te veroordelen tot vergoeding van zijn schade ten gevolge van het onder 1.4 genoemde ongeval.

2.1.2 Tarioui heeft – voor zover thans nog van belang – naast de onder 1 genoemde feiten aan zijn vordering ten grondslag gelegd dat Vendrig de op haar rustende zorgplicht ex art. 7:658 BW heeft geschonden. Volgens 's Hofs in zoverre niet bestreden oordeel (rov. 3.3) heeft Tarioui deze stelling als volgt uitgewerkt: Vendrig had ervoor moeten zorgen dat er geen plas water op het bordes lag en had in elk geval het gevaar kunnen beperken door daar rubberen matten neer te leggen; na het ongeval heeft zij dat trouwens gedaan. Het was niet gebruikelijk dat er op die plek een plas water lag zodat hij er niet op bedacht had behoeven te zijn.

2.2.1 Vendrig c.s. hebben de vordering bestreden. Zij hebben – samengevat en voor zover thans nog van belang – betoogd dat Tarioui op weg naar de werkzaamheden door de bewuste plas water is gelopen zodat hij wist dat deze er lag. Het risico van uitglijden in een waterplas is een risico van algemene bekendheid waartegen niet hoeft te worden gewaarschuwd. Vendrig heeft voorts veiligheidsschoenen aan Tarioui ter beschikking gesteld.

2.2.2 Vendrig stelt bovendien wél te hebben gewaarschuwd. Tarioui was opgedragen de oorzaak van een lekkage te onderzoeken en deze eventueel te repareren. Tarioui had dergelijke klussen vaker uitgevoerd.

2.2.3 Het bordes mag, nog steeds volgens Vendrig, alleen worden betreden als er reparaties dienen plaats te vinden. Het komt 'wel eens' voor dat er in verband met een storing water op de grond ligt (cva onder 8).

2.2.4 In casu heeft Vendrig Tarioui gewezen op de plas water (cvd onder 2 en mva onder 15). Bij een wasserij is onvermijdelijk dat er 'soms water' op de grond ligt. Van 'een wasserij kan niet geveerd worden dat dergelijke waterplassen worden voorkomen' (mva onder 20); in casu ging het om 'waterplassen' (mva onder 46). Met het oog op het water dat 'zo nu en dan' op de vloer lag, werden veiligheidsschoenen verstrekt (onder 46).

2.2.5 Na het ongeval bleek dat de 'werkomstandigheden nog konden worden geoptimaliseerd' door het aanbrengen van matten (mva 18), zij het dan ook dat de toen aangebrachte matten 'niet overal op het bordes' en met name niet 'op de plaats waar Tarioui zijn werkzaamheden in verband met de lekkage moest verrichten en daar vlak omheen' (onder 26).

2.3 De Rechtbank heeft de vordering van Tarioui afgewezen. Dat lot treft haar zowel in de lezing van Vendrig als in die van Tarioui (rov. 5.2 en 5.3). Uitgaande van de eerste lezing kan niet van Vendrig worden geveerd 'dat zij het voorkomen van water op de vloer onder alle omstandigheden voorkomt' (rov. 5.2). Vertrekkend van Tarioui's lezing behoefde Vendrig niet te waarschuwen voor de aanwezigheid van de plas nu hij wist dat deze er lag. De zorgverplichting van Vendrig gaat niet zo ver dat zij Tarioui moest waarschuwen voor het feit dat hij in die plas zou kunnen uitglijden nu dat een feit van algemene bekendheid is en in niets afwijkt van 'de gevaren waarmee men in het leven van alledag regelmatig wordt geconfronteerd'. Vendrig heeft in dit geval aan haar zorgverplichting voldaan door Tarioui veiligheidsschoenen ter beschikking te stellen.

2.4 Tarioui heeft hoger beroep ingesteld. Vendrig c.s. hebben het bestreden vonnis verdedigd.

2.5.1 Het Hof heeft, bij arrest van 6 juli 2006, het bestreden vonnis bekrachtigd.

2.5.2 Volgens het Hof is Tarioui 'op de heenweg naar zijn te verrichten werkzaamheden' door 'de plas water' gelopen en is hij daarin pas op de terugweg uitgegleden. Hij wist dus, vóór de val, dat die plas daar lag. Het is een feit van algemene bekendheid en geen 'specifiek arbeidsgerelateerd verschijnsel' dat 'het door water lopen een verhoogd risico op uitglijden meebrengt.' Daarom kan in het midden blijven of Tarioui is gewaarschuwd (rov. 3.5).

2.5.3 De enkele omstandigheid dat op het bordes een plas water lag, brengt niet mee dat Vendrig in haar zorgplicht tekort is geschoten (rov. 3.6).

2.5.4 Het Hof vervolgt dan zijn gedachtegang:

'3.7 Tarioui heeft voorts onvoldoende gemotiveerd betwist dat de door Vendrig aan hem ter beschikking gestelde veiligheidsschoenen die hij ten tijde van het ongeval droeg er (mede) toe dienden om uitglijden te voorkomen. (...) Er bestaat geen reden om aan te nemen dat Vendrig er niet op had mogen vertrouwen dat de veiligheidsschoenen een in de gegeven omstandigheden afdoende middel tegen het risico van uitglijden zouden bieden, zodat haar niet kan worden verweten dat zij ten tijde van het ongeval geen rubberen matten op het bordes had geplaatst.'

2.6 Tarioui heeft tijdig cassatieberoep ingesteld. Vendrig c.s. hebben geconcludeerd tot verwerping van het beroep. Tarioui heeft nog gerepliceerd.

3. *De ontvankelijkheid van het beroep voor zover gericht tegen Delta Lloyd*

3.1 Bij mva onder II wordt aangevoerd dat Tarioui niet in zijn appèl, voor zover gericht tegen Delta Lloyd, kan worden ontvangen.

3.2 Dit verweer lijkt mij juist. Delta Lloyd is door Tarioui in rechte betrokken vóór de inwerkingtreding van het thans geldende verzekeringsrecht (en met name art. 7:954 BW). Hij heeft niet aangegeven waarop deze vordering steunt. Zonder nadere toelichting is dat ook niet in te zien.

3.3 Dit brengt mee dat de tegen haar gerichte vordering geen kans van slagen heeft.¹ In zoverre mist Tarioui dan ook belang bij zijn cassatieberoep en kan hij daarin niet worden ontvangen.

4. Juridisch kader

4.1 Volgens vaste rechtspraak houdt de verplichting van art. 7:658 BW een zorgplicht in; van een absolute waarborg voor de werknemer is geen sprake.² De verplichting voor de werkgever vindt haar grens in wat 'redelijkerwijs nodig' is.³ De werkgever dient hierbij een hoge mate van zorg te betrachten.⁴

4.2 Welke verplichtingen in een concrete situatie op de werkgever rusten, is mede afhankelijk van de omstandigheden van het geval.⁵

4.3.1 In het arrest Bayar/Wijnen⁶ heeft Uw Raad overwogen:

'3.3.2 (...) Van de werkgever moet dan ook worden verwacht dat hij onderzoekt of afdoende preventieve maatregelen mogelijk zijn dan wel of een veiliger werking van de machine mogelijk is, en, zo dat niet het geval is, of op een voldoende effectieve wijze voor het gevaar kan worden gewaarschuwd. In dat kader is van belang met welke mate van waarschijnlijkheid de niet-inachtneming van de vereiste oplettendheid en voorzichtigheid kan worden verwacht, de hoegrootheid van de kans dat daaruit ongevallen ontstaan, de ernst die de gevolgen daarvan kunnen hebben en de mate van bezwaarlijkheid van de te nemen veiligheidsmaatregelen. (...) Wanneer blijkt dat effectievere maatregelen ter voorkoming van een ongeval zoals zich dit heeft voorgedaan, mogelijk waren, dan moet worden onderzocht waarom niettemin het aanbrengen van deze voorziening destijds niet van de werkgever kon worden gevergd, waarbij naast de hiervoor genoemde factoren van belang is in hoeverre het treffen van een dergelijke veiligheidsmaatregel reeds voor het ongeval zich had voorgedaan voor de werkgever of voor deskundigen waarover hij in zijn bedrijf beschikt voor de hand lag (vgl. HR 14 april 1978, nr. 11223, NJ 1979, 245).'

4.3.2 Het arrest is geplaatst in de sleutel van de aloude kelderluikcriteria en sluit naadloos aan bij de elders in het aansprakelijkheidsrecht gevolgde benadering.⁷

4.3.3 Dat voor het werken met machines, waarvan in dit arrest sprake is, strenge regels worden geformuleerd, houdt ongetwijfeld verband met de omstandigheid dat zij een relevante bron zijn van arbeidsongevallen.⁸ Datzelfde geldt trouwens voor vallen.⁹ Daarom ligt voor de hand om ook in dat kader acht te slaan op de onder 4.3.1 geciteerde maatstaf. Eens temeer nu de werkgever ook in casu had kunnen kiezen uit verschillende maatregelen,¹⁰ zoals het leggen van matten of het beschikbaar stellen van veiligheidsschoenen met een zwaarder profiel; zie nader onder 5.4.2.

5. Behandeling van de klachten

5.1 Het Hof heeft, in cassatie niet bestreden, aangenomen:

a. dat in casu sprake was van 'een verhoogd risico op uitglijden' (rov. 3.5);

b. dat ter plaatse waar het ongeval zich heeft voorgedaan 'een plas water' lag (zie onder 1.4);

c. dat Tarioui veiligheidsschoenen droeg (rov. 3.7).

5.2.1 Door Tarioui is gesteld en Vendrig c.s. hebben beaamd dat na het ongeval matten zijn neergelegd (zie onder 2.1.2 en 2.2.5).

5.2.2 Daaraan doet niet af de intrigerende bewering van Vendrig c.s. dat de matten niet op de plaats van het ongeval zijn neergelegd. Deze stelling roept vragen op omdat juist op die plaats, naar hun eigen stellingen, een lekkage was ontstaan die Tarioui moest repareren, terwijl op de litigieuze zolder vloeistoftanks staan (cva onder 4). Als de hier bedoelde stelling juist zou zijn, lijkt dat erop te wijzen dat de werkgever welbewust heeft nagelaten post facto geëigende maatregelen ter voorkoming van nieuwe ongevallen te voorkomen.¹¹

5.3 Vendrig c.s. hebben in het vage gelaten hoeveel water ter plaatse lag en eveneens hoe vaak dat voorkwam; zie onder 2.2.2 – en 2.2.4.

5.4.1 Vendrig, op wier weg dat primair had gelegen, heeft niets (concreets) aangevoerd over de vloer, het materiaal waaruit deze bestond of de kans op ongevallen.¹² Een kans die allicht afhangt van factoren zoals daar zijn de ruwheid van de vloer, de hoeveelheid water die daarop in voorkomende gevallen stond en de vraag of de litigieuze veiligheidsschoenen daartegen voldoende bescherming boden. Het Hof heeft daaromtrent (evenmin) iets vastgesteld.

5.4.2 Met betrekking tot de schoenen zijn Vendrig c.s. – voor het eerst bij mva – blijven steken in de stelling dat het ging om schoenen 'gelijkwaardig aan' Uniwork Safety Shoes', classificatie S2.¹³ Een classificatie die geldt voor 'plaatsen waar wel vocht-

1 Uit rov. 3.9 vloeit voort dat ook het Hof dat zo zag.

2 Zie o.m. HR 12 september 2003, NJ 2004, 177 GHvH rov. 3.4; HR 4 oktober 2002, NJ 2004, 175 rov. 3.5, onder verwijzing naar eerdere rechtspraak; HR 9 juli 2004, NJ 2005, 260 rov. 3.3; HR 27 april 2007, JAR 2007, 128 rov. 3.4.1.

3 HR 9 juli 2004, NJ 2005, 260 rov. 3.3 en 3.6; HR 11 november 2005, JAR 2005, 287 rov. 3.3.1; HR 27 april 2007, JAR 2007, 128 rov. 3.4.1; S.D. Lindenbergh, Arbeidsongevallen en beroepsziekten (2000) blz. 38–40;

4 Lindenbergh, a.w. blz. 29; C.J. Loonstra & W.A. Zondag, Arbeidsrechtelijke thema's (2006) blz. 248/9.

5 HR 9 juli 2004, NJ 2005, 260 rov. 3.11; HR 11 november 2005, JAR 2005, 287 rov. 3.3.1; HR 27 april 2007, JAR 2007, 128 rov. 3.4.1.

6 HR 11 november 2005, JAR 2005/287.

7 Zie nader Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding (Van Maanen) nr. 47.

8 L.C. Lanting e.a., Arbeidsongevallen, Omvang van het probleem, Nationaal Kompas Volksgezondheid, www.nationaalkompas.nl

9 Idem.

10 In die zin ook Loonstra/Zondag, a.w. blz. 250.

11 Hetgeen onder 5.2.2 is vermeld, is niet dragend voor mijn oordeel. Het is wel een illustratie (niet meer, maar ook niet minder) dat niet al te gemakkelijk kan worden aangenomen dat Vendrig aan haar verplichtingen heeft voldaan.

12 Vgl. HR 25 mei 2007, RvdW 2007, 503 rov. 3.4.3.

13 Mva onder 11.

ge werkomstandigheden verwacht kunnen worden¹⁴ en die dus niet (laat staan zonder meer) geëigend zijn voor plaatsen waar 'plassen' water liggen.

5.5 Vendrig zag de situatie ter plaatse klaarblijkelijk zelf, de ter beschikking gestelde veiligheidsschoenen ten spijt,¹⁵ als onvoldoende veilig. Dat valt af te leiden uit:

a) de omstandigheid dat zij stelt te hebben gewaarschuwd (hetgeen door het Hof in het midden is gelaten); zie onder 2.2.1;

b) het achteraf 'ter optimalisering van de werkomstandigheden' plaatsen van matten; zie onder 2.2.5.

5.6.1 In een situatie die wordt gekenmerkt door de onder 5.1–5.5 genoemde feiten en omstandigheden, is zonder nadere motivering onbegrijpelijk waarom, of rechtens onjuist dat Vendrig niet is tekortgeschoten in de op haar rustende veiligheidsverplichtingen.

5.6.2 Onbegrijpelijk is met name ook dat Vendrig in de gegeven omstandigheden erop mocht vertrouwen dat de veiligheidsschoenen een afdoende middel waren ter voorkoming van uitglijden. Immers noemt het Hof zelfs niet één relevante omstandigheid waaruit dat valt af te leiden.

5.7 Het middel behelst, in zijn geheel en in onderling samenhang gelezen, hierop toegespitste klachten. Deze slagen. Behandeling van de afzonderlijke klachten is daarmee overbodig.

5.8 Volledigheidshalve en ter vermindering van mogelijk misverstand: ik zeg niet en bedoel evenmin dat het na een ongeval treffen van maatregelen steeds en zonder meer wijst op een anterieur tekortschieten. Dat kan zo zijn, maar dat is zeker geen wet van meden en perzen.¹⁶ Maar het is daarmee niet irrelevant. De vraag dringt zich immers op of de werkgever dat niet eerder had kunnen en moeten bedenken. Als een daarop toegespitste stelling is betrokken, zal de rechter daarop in moeten gaan, zoals valt af te leiden uit het onder 4.3.1 geciteerde arrest Bayar/Wijnen.

5.9.1 Voor zover 's Hofs arrest is gebaseerd op de stelling dat Tarioui bekend was met de litigieuze plas omdat hij deze op de heenweg reeds had opgemerkt, kan zij 's Hofs oordeel (zonder nadere toelichting) niet dragen reeds omdat:

a. de verstrekte schoenen klaarblijkelijk ontoereikende veiligheid tegen die situatie boden. In zo'n situatie ligt het op de weg van de werkgever om de nodige veiligheidsmaatregelen te treffen; zie onder 4.¹⁷ Een tegengestelde benadering zou er in feite op neerkomen dat het door de wet afgesneden eigen schuld-verweer¹⁸ via de achterdeur wordt geïntroduceerd;

b. de enkele omstandigheid dat een werknemer, objectief gezien, van een bepaalde (in 's Hofs visie gevaarlijke)¹⁹ situatie op de hoogte was geenszins zonder meer betekent dat hij zich daarvan onder alle omstandigheden ook later bewust is. Laat staan dat hij, mede in verband met de dagelijkse sleur van de werkzaamheden, steeds alle wenselijke voorzichtigheid in acht zal nemen.²⁰ Dat geldt ook voor ervaren werknemers.²¹

5.9.2 Onderdeel c wijst hierop met juistheid.

5.10.1 Vendrig c.s. hebben mij nog de eer aangedaan door in drie instanties uit een eerdere conclusie van mijn hand te citeren. Zij hebben daaruit een tegengestelde opvatting afgeleid dan die welke hiervoor werd verdedigd. Daarom lijkt goed op hun betoog in te gaan.

5.10.2 Het gaat om de conclusie voor het arrest Oost/Brands.²² Daarin bespreek ik de hypothetische casus dat werknemers zich over het bedrijfsterrein verplaatsen van het ene gebouw naar het andere. Na een hevige regenbui komt een werknemer in een (niet abnormale) plas ten val. In zo'n situatie achtte ik een waarschuwingsplicht voor de werkgever onnodig.

5.10.3 Tussen de zojuist genoemde casus en de onderhavige bestaan evenwel relevante verschillen. Waarschuwen tegen de gevolgen van regen op een buitenterrein lijkt – tenzij sprake is van bijzondere omstandigheden, zoals een glad wegdek en/of de aanwezigheid daarop van bijvoorbeeld olie – niet bijster zinvol. In casu gaat het om plassen waarmee de werknemer (volgens Vendrig c.s. een reparateur van lekken) binnen uit de aard der werkzaamheden met enige regelmaat wordt geconfronteerd, was sprake van 'een verhoogd risico' en was de situatie zodanig dat de werkomstandigheden post facto moesten worden 'geoptimaliseerd'.

5.11 Om dezelfde reden gaat, met alle respect, de parallel met het arrest van de Arubaanse schoonmaakster²³ mank.

Conclusie

Deze conclusie strekt tot:

- Advocaat-Generaal niet ontvankelijkverklaring van Tarioui voor zover het beroep is gericht tegen Delta Lloyd;
- vernietiging van 's Hofs arrest voor het overige.

Hoge Raad:

1. Het geding in feitelijke instanties

Tarioui heeft bij exploit van 1 november 2004 Vendrig c.s. gedagvaard voor de kantonrechter te Utrecht en gevorderd, kort gezegd, Vendrig dan wel Delta

14 Ontleend aan de prod. bij mva.

15 Zoals vermeld onder 5.4.2 is dat oordeel heel begrijpelijk.

16 In zoverre onderschrijf ik graag het betoog van W.H. van Boom, JA 2006, 11 blz. 117 e.v.

17 Vgl. HR 13 juli 2007, JA 2007, 143 J. Quakkelaar rov. 3.4 in fine.

18 Zie art. 7:658 lid 2 BW.

19 Zie rov. 3.5.

20 Vaste rechtspraak; zie o.m. HR 13 juli 2007, RvdW 2007, 689.

21 HR 13 juli 2007, JA 2007, 173 rov. 3.4; zie ook de noot van J. Quakkelaar onder 12.

22 HR 9 juli 2004, NJ 2005, 260.

23 HR 2 maart 2007, NJ 2007, 143; JAR 2007/91; zie s.t. mr. Sagel sub 13.

Lloyd te veroordelen om aan Tarioui te vergoeden de schade die Tarioui lijdt en heeft geleden ten gevolge van het hem op 10 september 2001 overkomen ongeval, nader op te maken bij staat en te vereffenen volgens de wet, met kosten.

Vendrig c.s. hebben de vordering bestreden.

De kantonrechter heeft bij vonnis van 20 april 2005 de vordering afgewezen.

Tegen dit vonnis heeft Tarioui hoger beroep ingesteld bij het gerechtshof te Amsterdam.

Bij arrest van 6 juli 2006 heeft het hof het vonnis van de kantonrechter bekrachtigd.

(...)

2. *Het geding in cassatie*

Tegen het arrest van het hof heeft Tarioui beroep in cassatie ingesteld. De cassatiedagvaarding is aan dit arrest gehecht en maakt daarvan deel uit.

Vendrig c.s. hebben geconcludeerd tot verwerping van het beroep.

De zaak is voor partijen toegelicht door hun advocaten.

De conclusie van de Advocaat-Generaal J. Spier strekt tot niet-ontvankelijkverklaring van Tarioui voor zover het beroep is gericht tegen Delta Lloyd en tot vernietiging van het arrest van het hof voor het overige.

De advocaat van Tarioui heeft bij brief van 6 december 2007 op die conclusie gereageerd en de advocaat van Vendrig c.s. bij brief van 7 december 2007.

3. *Beoordeling van het middel*

3.1 In cassatie kan van het volgende worden uitgegaan.

(i) Vendrig drijft een chemische wasserij die zich bezighoudt met het wassen van bedrijfskleding voor de voedingsmiddelenindustrie, werkplaatsen en industriële bedrijven.

(ii) Tarioui is op 1 december 1991 via een uitzendbureau bij Vendrig komen werken. Op 1 mei 1992 is hij als wasserijmedewerker bij haar in dienst getreden. Per 1 december 2000 is hij aangesteld als technisch medewerker (in opleiding)/hulpmonteur.

(iii) Op 10 september 2001 is Tarioui in de uitoefening van zijn werkzaamheden op een bordes in het bedrijf van Vendrig uitgegleden in een plas water en ten val gekomen. Dit bordes is een zoldertje in de bedrijfshal, waarop vloeiستoftanks staan. Tarioui droeg op dat moment door Vendrig ter beschikking gestelde veiligheidsschoenen.

(iv) Als gevolg van het hem overkomen ongeval is de rechterhand van Tarioui zodanig verwond dat verwacht moet worden dat hij gedurende de rest van zijn werkzame leven arbeidsgehandicapt zal zijn.

(v) Vendrig is tegen aansprakelijkheid verzekerd bij Delta Lloyd.

3.2 Tarioui vordert in de onderhavige procedure vergoeding van de als gevolg van het ongeval door hem geleden en te lijden schade.

De kantonrechter heeft de vorderingen van Tarioui afgewezen. Het hof heeft het vonnis van de kantonrechter bekrachtigd.

3.3 Het hof heeft daartoe, verkort weergegeven en voorzover in cassatie van belang, het volgende overwogen.

(1) Tarioui is op de heenweg naar zijn te verrichten werkzaamheden op het bordes door de plas water gelopen en is pas op de terugweg daarin uitgegleden. Hij wist dus voordat hij ten val kwam dat die plas water daar lag. Daarbij is van belang dat het een feit van algemene bekendheid is, en een niet specifiek arbeidsgerelateerd verschijnsel, dat het door water lopen een verhoogd risico op uitglijden meebrengt. Daarom kan in het midden blijven of Tarioui is gewaarschuwd (rov. 3.5).

(2) De enkele omstandigheid dat op het bordes een plas water lag, brengt niet mee dat Vendrig in haar zorgplicht is tekortgeschoten (rov. 3.6).

(3) Tarioui heeft voorts onvoldoende gemotiveerd betwist dat de door Vendrig aan hem ter beschikking gestelde veiligheidsschoenen die hij ten tijde van het ongeval droeg er (mede) toe dienden om uitglijden te voorkomen. Er bestaat geen reden om aan te nemen dat Vendrig er niet op had mogen vertrouwen dat de veiligheidsschoenen een in de gegeven omstandigheden afdoende middel tegen het risico van uitglijden zouden bieden, zodat haar niet kan worden verweten dat zij ten tijde van het ongeval geen rubberen matten op het bordes had geplaatst. (rov. 3.7)

(4) Uit het vorenstaande volgt dat Vendrig jegens Tarioui niet is tekortgeschoten in de op haar rustende zorgplicht uit hoofde van art. 7:658 BW. (rov. 3.8)

3.4 Zoals het hof in rov. 3.3 overweegt, heeft Tarioui betoogd, onder meer, dat Vendrig niet heeft voldaan aan haar zorgplicht om een veilige werkomgeving te creëren nu zij het gevaar van uitglijden had kunnen beperken door rubberen matten op het bordes te leggen, hetgeen zij – na het ongeval van Tarioui – ook heeft gedaan. Het hof heeft dat betoog behandeld in de hiervoor samengevat weergegeven rov. 3.7.

3.5 Bij de beoordeling van de hiertegen gerichte rechtsklacht van onderdeel 1.a wordt het volgende vooropgesteld.

Art. 7:658 lid 1 BW vereist een hoog veiligheidsniveau van de betrokken werkruimte, werktuigen en gereedschappen, alsmede van de organisatie van de betrokken werkzaamheden; bovendien dient de werkgever het op de omstandigheden van het geval toegesneden toezicht te houden op behoorlijke naleving van de door hem gegeven instructies, en op behoorlijk onderhoud van werkruimten en materialen.

In dit licht treft het onderdeel doel. Het gaat erom of de werkgever voor het verrichten van de arbeid zodanige maatregelen heeft getroffen en aanwijzingen heeft gegeven als redelijkerwijs nodig is om te voorkomen dat een werknemer als Tarioui in de uitoefening van zijn werkzaamheden schade zou lijden als gevolg van een val door gladheid, ontstaan door waterplassen die in een wasserij ook volgens Vendrig nu eenmaal niet zijn te voorkomen. De omstandigheid dat de werkgever ter afwering van dit

gevaar een veiligheidsmaatregel heeft genomen (het ter beschikking stellen van veiligheidsschoenen die mede ertoe dienden om uitglijden te voorkomen) brengt nog niet mee dat de werkgever zich van zijn voormelde verplichtingen heeft gekwetend of dat het treffen van andere, meer effectieve, maatregelen met hetzelfde doel (het leggen van rubberen matten) niet van hem kon worden gevergd. Mede in aanmerking genomen dat Tarioui, op zichzelf onweersproken, heeft aangevoerd dat het aanbrengen van rubberen matten een eenvoudige en geëigende veiligheidsmaatregel was tegen het gevaar van uitglijden in een plas water, berust het oordeel van het hof dat er geen reden is om aan te nemen dat Vendrig niet erop had mogen vertrouwen dat de aan Tarioui ter beschikking gestelde veiligheidsschoenen een in de gegeven omstandigheden afdoende middel zouden bieden tegen het risico van uitglijden, op een onjuiste rechtsopvatting.

3.6 Het slagen van onderdeel 1.a brengt mee dat de onderdeel 1.b en 1.c geen behandeling behoeven en dat onderdeel 2 eveneens gegrond is.

4. *Beslissing*

De Hoge Raad:

vernietigt het arrest van het gerechtshof te Amsterdam van 6 juli 2006;

verwijst het geding naar het gerechtshof te 's-Gravenhage ter verdere behandeling en beslissing;

veroordeelt Vendrig c.s. in de kosten van het geding in cassatie, tot op deze uitspraak aan de zijde van Tarioui begroot op € 3.062,05 in totaal, waarvan € 2.988,05 op de voet van art. 243 Rv te betalen aan de Griffier, en € 74 aan Tarioui.

Noot

1. Deze noot heeft betrekking op een zestal arresten rond arbeidsongevallen, artikel 7:658 BW. De jurisprudentie over dit onderwerp heeft voor velen de afgelopen jaren een beeld van onvoorspelbaarheid opgeroepen. Vroeger, zo is althans een veel gehoorde indruk, werd de werkgever praktisch steeds aansprakelijk gehouden als een ongeval tijdens het werk plaatsvond. In de literatuur werd dan ook betoogd dat de schuld aansprakelijkheid dicht naderde tot een risico-aansprakelijkheid. Aan die gedachte is duidelijk een halt toegeroepen. Daarmee is een nieuwe lijn echter nog niet direct zichtbaar. Dit blijkt ook wel uit het feit dat in veel gevallen rechters in verschillende instanties uiteenlopende oordelen gaven en ook de arresten van de HR opvallend dikwijls afweken van de conclusie van de A-G. In de hier tegelijk gepubliceerde zes arresten wordt dat beeld bevestigd. Toch lijkt langzamerhand een aantal lijnen in deze rechtspraak te ontwaren.

2. De eerste lijn in de rechtspraak is dat de werknemer niet wordt beschermd tegen het gevaar van ongevallen waarbij de voorzichtigheid van de werknemer zelf bepalend is en niet zozeer de inrichting van de onderneming of de door de werkgever ter beschikking gestelde productiemiddelen. In de

literatuur wordt wel gesproken over 'huis- tuin- en keukenongevallen', 'alledaagse gevaren' of het in acht nemen van 'de normale voorzichtigheid'. Het gaat om situaties die ook in het leven buiten de werksituatie kunnen voorkomen en waar de werkgever weinig invloed op heeft. Sedert 2001 is in een aantal arresten van de Hoge Raad vooropgesteld dat met art. 7:658 lid 1 BW niet wordt beoogd een absolute waarborg te scheppen voor de bescherming van de werknemer tegen het gevaar van ongevallen. Deze bepaling heeft de strekking een zorgplicht in het leven te roepen en verplicht de werkgever voor het verrichten van de arbeid zodanige maatregelen te treffen en aanwijzingen te verstrekken als redelijkerwijze nodig is om te voorkomen dat de werknemer in de uitoefening van zijn werkzaamheden schade lijdt. Deze reeks bestaat uit HR 9 november 2001, JAR 2002/80 (*Meuffels/Ca-La*) – overtreding van veiligheidsvoorschriften door werknemers in dienst van hulppersonen, HR 4 oktober 2002, NJ 2004, 175, JAR 2002/259 (*Laudy/Fair Play*) – snijden met broodmes, HR 16 mei 2003, NJ 2004, 176, JAR 2003/147 (*Dusarduyn/Du Puy*) – val dakdekker door gat voor lichtkoepl en HR 12 september 2003, NJ 2004, 177, JAR 2003/242 (*Peters/Hofkens*) – val schoonmaakster over plant bij verwijderen koffievlek. In deze lijn ligt ook HR 9 juli 2004, JAR 2004/190 (*Oost-Brands Bouwgroep*) – werknemer glijdt uit over puin bij het opruimen van bouwmaterialen. In Ara 2005/2, p. 61-83 wijst annotator Visser bij deze laatste uitspraak er terecht op dat toch ook al in de jaren '80 en '90 zulke uitspraken werden gedaan. Ook in de recentere zaak HR 2 maart 2007, NJ 2007, 143, JAR 2007/91, RAR 2007, 61 (*Perez/Casa Grande c.s.*), waarbij het ging over het uitglijden over een natte tegelvloer na regenval op Aruba, werd aangenomen dat dit een risico betrof dat ieder in het dagelijks leven kan overkomen.

Deze eerste lijn lijkt in de literatuur en de praktijk wel steun te vinden, zij het dat de beoordeling enigszins arbitrair kan zijn en het dus erg moeilijk is om het oordeel van de rechter in dit soort zaken te voorspellen. De uitspraak over de dakdekker kan bijvoorbeeld minder op algemene instemming trekken, omdat het hier minder een ook buiten de werksituatie voorkomend risico betreft.

3. Een tweede lijn betreft het handhaven van publiekrechtelijke veiligheidsnormen. Het naleven van de Arbeidsomstandighedenwet is weliswaar een minimumvoorwaarde waarmee niet kan worden volstaan om te voldoen aan de privaatrechtelijke zorgplicht, maar deze vormt wel een harde ondergrens. Wanneer het gaat om voorschriften die bescherming beogen te bieden tegen een specifiek gevaar dat zich in casu heeft gerealiseerd, zal het verzuim een dergelijk voorschrift na te leven de werkgever zwaar kunnen worden aangerekend; hij zal dan in beginsel slechts de mogelijkheid hebben aan te tonen dat naleving van het voorschrift het ongeval niet had kunnen voorkomen: HR 14 april 1978, NJ 1979, 245 (*Messaoudi/Hoehst*) en HR 22 maart 1991, NJ 1991, 420 (*Roeffen/Thijssen*). Deze tweede lijn komt

terug in de zaak *Van Veghel/Hendriks Oss* (NJ 2008, 464, ook gepubliceerd in JAR 2007/230 en RAR 2007, 122). Een bouwvakker viel van een afstapje dat hoger was dan hij had verwacht. Het hof overwoog dat Van Veghel een ervaren stucadoor was die op zo'n niveauverschil bedacht diende te zijn en dat het een algemeen gegeven is dat men in het algemeen moet kijken waar men zijn voeten neerzet. Maar in casu was een norm van de Arbeidsomstandighedenwet geschonden. Het was nog een betrekkelijk vage norm, want artikel 3.11 Arbeidsomstandighedenbesluit schrijft voor dat vloeren van arbeidsplaatsen zoveel mogelijk vrij van oneffenheden en gevaarlijke hellingen dienen te zijn en krachtens art. 3.26 is dit voorschrift van toepassing op bouwplaatsen. Een niveauverschil van 30 cm naast de voordeurdrempel is te beschouwen als een oneffenheid die ingevolge art. 3.11 zoveel mogelijk moet worden vermeden. En ook als men aanneemt dat zulke niveauverschillen behoren tot de normale werkomstandigheden op dergelijke bouwplaatsen, moet een werkgever dan zodanige maatregelen treffen of aanwijzingen geven als redelijkerwijs nodig zijn om te voorkomen dat een werknemer als Van Veghel als gevolg van een dergelijk niveauverschil schade lijdt.

Deze tweede lijn speelt ook in de zaak *Kalai/Antoine Petit* (NJ 2008, 462, ook gepubliceerd in JAR 2007/128 en RAR 2007, 87). Hier gaat het om een wat vagere norm in artikel 5.2 Arbeidsomstandighedenbesluit en Richtlijn 90/269/EEG. Een werknemer die een zware last (omstreeks 50 kg.) moet tillen, dient volgens de Hoge Raad de beschikking te krijgen over mechanische hulpmiddelen of persoonlijke beschermingsmiddelen. Het is van algemene bekendheid dat het met de hand te tillen van zo'n last een serieus te nemen gevaar oplevert voor het ontstaan van rugletsel. De Hoge Raad beperkt dit wel tot 'iemand tot wiens normale werk dit niet behoort'. Degenen die dagelijks zware lasten moeten tillen worden door de norm nog niet beschermd. De Hoge Raad legt hier zelf de vage norm uit en beschermt de ongetrainde werknemer. De verhuizer die regelmatig zware voorwerpen draagt, moet het risico kennelijk wel aankunnen. Men zou ook kunnen redeneren dat juist van bedrijven waar regelmatig zware lasten worden getild, verwacht mag worden dat zij voor de nodige wagentjes, liften en hijskranen zorgen. Overigens had de werkgever in deze zaak ook verzuimd het feitelijke gewicht van de betrokken oven in het geding te brengen, hetgeen niet duidde op een zorgvuldige weging van de risico's vooraf.

4. De derde lijn is dat de Hoge Raad streng blijft ten aanzien van de inrichting van de onderneming en de gebruikte machines, kortom de zaken die de werkgever zelf bepaalt. Dat gold in HR 5 november 2004, NJ 2005, 215, JAR 2004/278 (*De Lozerhof/Van Duyvenbode*) ten aanzien van de keuze tussen een draaideur of een schuifdeur. We zien dat hier ook in de zaak *Bayar/Wijnen* (NJ 2008, 460, ook gepubliceerd in JAR 2005, 287 en RAR 2006, 2). De werknemer had kans gezien in een ogenschijnlijk daarvoor te kleine opening in een machine toch nog zijn hand

te wurmen en daardoor schade op te lopen. De werkgever meende dat dit risico niet te voorzien was geweest, maar kreeg daarin ongelijk. Wrang voor de werkgever (en werknemer) was in dit geval, dat achteraf met vrij eenvoudige middelen (aanbrenging van een strip) een afdoende voorziening tegen dit risico was geschapen en dat dit snelle dempen van de put bijdroeg tot het oordeel dat de voorziening al had kunnen worden geveerd voordat het kalf verdronken was. Zie over dit arrest ook C.J.H. Jansen & C.J. Loonstra, *Ara* 2006/3, p. 101-113. In de praktijk moet bij de toepassing van deze regel altijd een afweging worden gemaakt tussen de voorzienbaarheid van het gevaar, de redelijkheid van de van de werkgever te verwachten maatregelen en – indien risico niet kan worden uitgesloten – de voldoende waarschuwing van de werknemer door de werkgever voor het gevaar. Uiteraard kan de waardering hiervan uiteenlopen en dit zal altijd een zekere onvoorspelbaarheid van het eindoordeel meebrengen. De Hoge Raad concretiseert deze criteria nog door – in aansluiting op de zgn. 'kelderluikcriteria' uit HR 5 november 1965, NJ 1966, 136 (*Coca-Cola/Duchateau*) – vier relevante gezichtspunten te noemen: met welke mate van waarschijnlijkheid de niet-inachtneming van de vereiste oplettendheid en voorzichtigheid kan worden verwacht; de hoegrootheid van de kans dat daaruit ongevallen ontstaan; de ernst die de gevolgen daarvan kunnen hebben en de mate van bezwaarlijkheid van de te nemen veiligheidsmaatregelen. Bij het beoordelen van een waarschuwing moet ook worden bezien of te verwachten valt dat deze waarschuwing zal leiden tot een handelen of nalaten waardoor dit gevaar wordt vermeden, een overweging afkomstig uit het zgn. Jetblast-arrest, HR 28 mei 2004, NJ 2005, 105 (*Hartmann/Princess Juliana*).

Ten slotte is ook de zaak *Tarioui/Vendrig-Ijsselstein* (NJ 2008, 465, ook gepubliceerd in JAR 2008/146 en RAR 2008, 76) een voorbeeld van deze lijn. Hier was nog een bijkomend punt dat de werkgever wel veiligheidsvoorzieningen had getroffen, maar geen toereikende. Tarioui gleed uit in een plas water in de chemische wasserij. Hij droeg de door de werkgever ter beschikking gestelde veiligheidsschoenen. Het hof oordeelde dat nu Tarioui wist dat de plas er lag omdat hij er al op de heenweg doorheen was gelopen, hij op de terugweg rekening had moeten houden met het feit van algemene bekendheid dat het door water lopen een verhoogd risico op uitglijden meebrengt. De Hoge Raad oordeelde echter dat hoewel waterplassen in een wasserij nu eenmaal niet zijn te voorkomen, de omstandigheid dat een werkgever een veiligheidsmaatregel heeft genomen, nog niet meebrengt dat de werkgever zich van zijn verplichtingen heeft gekweten. Het aanbrengen van rubberen matten is een eenvoudige en geëigende veiligheidsmaatregel en de werkgever kon er niet zonder meer op vertrouwen dat de veiligheidsschoenen afdoende zouden zijn. Het lastige van dit soort redeneringen is, dat de werkgever tevoren moet taxeren in hoeverre bepaalde maatregelen afdoende zijn. Als er eenvoudige nog verdergaande maatregelen

len beschikbaar zijn die niet zijn benut, dan wordt het hem aangerekend als er een ongeluk plaatsvindt. Dit is een voor de werknemer sterk beschermende lijn, die wederom voortkomt uit het feit dat de werkgever de veiligheid van de werksituatie bepaalt. De situatie verschilt – zoals de A-G Spier opmerkt – van die van het boven genoemde arrest over een Arubaanse schoonmaakster die in de regen uitglijdt, door het feit dat die laatste val buiten plaats vond en de onderhavige binnen in het bedrijfsgebouw van de werkgever, terwijl uit de aard van het werk volgde dat daar regelmatig plassen lagen, vgl. HR 2 maart 2007, NJ 2007, 143, JAR 2007/91, RAR 2007, 61 (*Perez/Casa Grande c.s.*). De benadering in beide zaken waarbij achteraf aangebrachte voorzieningen de werkgever worden tegengeworpen, omdat zij al vooraf toegepast hadden moeten worden (eerder ook toegepast in HR 14 april 1978, NJ 1979, 245, *Messaoudi/Hoehst*) draagt enig gevaar in zich dat de werkgever geneigd zou zijn dit soort maatregelen ook achteraf niet te treffen teneinde zijn aansprakelijkheid niet al bij voorbaat te erkennen. Ook kan het als onrechtvaardig worden ervaren indien het achteraf verworven inzicht in betere beveiliging ook al wordt geacht vooraf aanwezig te zijn geweest, vgl. Van Boom JAR 2006/1, p. 115-119.

Dezelfde strenge derde lijn ten aanzien van door de werkgever zelf ingezette materialen blijkt uit het arrest *Hooge Huys/Visser* (NJ 2008, 461, ook gepubliceerd in JAR 2006/50 en RAR 2006, 49), waar werd uitgemaakt dat de eisen van artikel 7:658 BW ook gelden ten aanzien van werktuigen en gereedschappen die van derden zijn gehuurd. Dit geldt in het bijzonder voor werktuigen die naar hun aard een veiligheidsrisico meebrengen, zoals in casu een cementpomp.

5. De vierde lijn is dat indien de werknemer er zelf voor kiest geen gebruik te maken van de door de werkgever beschikbaar gestelde veiligheidsmaatregelen, dit voor eigen risico is. Dit was al duidelijk uit HR 24 juni 1994, NJ 1995, 137 (*Hollander/Wolfard & Wessels*): de aanwezigheid van een onveilige ladder naast een veilige ladder leverde in dat geval geen schending van de zorgplicht van de werkgever op.

Deze lijn zien we terugkomen in de zaak *Van den Heuvel/Leger des Heils* (NJ 2008, 463, ook gepubliceerd in JAR 2007/161 en RAR 2007, 109). Een al jaren bij het Leger des Heils in dienst zijnde verstandelijk gehandicapte medewerkster viel bij het afstappen van het podium in de recreatiezaal. Er bevond zich een trapje en Van den Heuvel was daar door haar collega's op gewezen voordat zij van het podium stapte en ten val kwam. De Hoge Raad maakte uit dat de werkneemster haar stelling dat het trapje te onveilig was om te gebruiken zelf moest toelichten en concretiseren. Hoewel op de werkgever de bewijslast rust dat hij heeft voldaan aan zijn zorgplicht, was het in dit geval voor de werkgever voldoende om op het trapje te wijzen.

Deze vierde lijn valt ook te herkennen in HR 7 december 2007, NJ 2007, 643, JAR 2008/15 (*Tahmasebi/Shell Solar Energy*), waar een werknemer viel toen

hij in het magazijn niet een aanwezige veilige trap met vijf treden gebruikte, maar één met minder treden. De werkgever had er voldoende aan gedaan om de veilige trap ter beschikking te stellen.

Deze vierde lijn bergt het dilemma in zich, dat in veel gevallen op de werkvloer het gevoel zal bestaan dat de beschermingsmiddelen eigenlijk overdreven zijn en lastig in het gebruik. Op dit punt wordt dus wel degelijk van de werknemer verwacht dat deze zich desondanks verantwoordelijk gedraagt. Aanwijzingen van de werkgever en het goede voorbeeld van leidinggevenden zullen niettemin bij de beoordeling een rol blijven spelen.

6. Een mogelijk in ontwikkeling zijnde vijfde lijn betreft het meewegen van de eigen verantwoordelijkheid van de werknemer voor de veiligheid, hetzij op grond van zijn positie, hetzij op grond van zijn vaardigheden. In de al genoemde zaak *Dusarduyn/Du Puy* werd rekening gehouden met het feit de werknemer een veiligheidskursus had gevolgd, HR 16 mei 2003, NJ 2004, 176, JAR 2003/147 (*Dusarduyn/Du Puy*). In twee arresten in deze reeks wordt echter duidelijk dat aan dit aspect niet een te groot gewicht mag worden toegekend. In de zaak *Hoge Huys/Visser* (NJ 2008, 461) werd aangevoerd dat de werknemer gelet op zijn functie en salarisniveau de meest geëigende persoon was om de veiligheidscontrole uit te voeren van de gehuurde cementpomp, die later het ongeluk zou veroorzaken. Hierover wordt overwogen dat vaststaat dat geen sprake is geweest van enige aanwijzing of instructie daartoe van de werkgever. Het enkele feit dat de werknemer de bevoegdheid had om het apparaat te huren doet niet af aan de zorgplicht van de werkgever. Een werkgever die de zorg voor de veiligheid overlaat aan een daartoe, objectief gezien, gekwalificeerde werknemer, heeft niet reeds daardoor voldaan aan zijn zorgplicht. Een soortgelijke beperking van de eigen verantwoordelijkheid van de werknemer zien we in de zaak *Van Veghel/Hendriks Oss* (NJ 2008, 464). Waar het hof in deze zaak meende dat van de werknemer op een bouwplaats de nodige voorzichtigheid mag worden verwacht, herhaalde de Hoge Raad in dit verband zijn bekende formule dat de werkgever rekening moet houden met het algemene ervaringsfeit dat ook in het werk ervaren en met de desbetreffende werkomstandigheden bekende werknemers niet steeds de noodzakelijke voorzichtigheid zullen betrachten. Omgekeerd werd in de zaak *Van den Heuvel/Leger des Heils* (NJ 2008, 463) de verstandelijke handicap geen reden geacht voor een grotere bescherming van de werkneemster. In dat geval speelden de concrete omstandigheden, zoals het lange dienstverband, het vaker hebben gewerkt op het podium en de concrete waarschuwingen vlak voor het ongeval daarbij een rol (r.o. 3.5.3). Deze uitspraken maken duidelijk dat het meewegen van de eigen verantwoordelijkheid van de werknemer een lastige kwestie is, die tot arbitraire oordelen kan leiden. Anderzijds volgt deze lijn wel uit de toenemende opleidingsgraad van werknemers. Ook op andere punten in het arbeidsrecht, zoals bij de vraag wie op

arbeidsovereenkomst of wie op opdracht werkt, blijkt het in toenemende mate een probleem om de behoefte aan bescherming af te wegen tegen de toenemende behoefte aan eigen verantwoordelijkheid en mondigheid van werknemers.

7. Een bijkomend interessant punt in de zaak *Hoge Huys/Visser* (NJ 2008, 461) is dat de procedure werd gevoerd door de werknemer tegenover de verzekeringsmaatschappij van de inmiddels failliete werkgever. De curator had deze vordering aan de werknemer gecedeerd. De Hoge Raad accepteert de mogelijkheid dat de werknemer daardoor een rechtstreekse aanspraak krijgt op de verzekeringsmaatschappij. Deze mogelijkheid sluit aan bij de ontwikkeling in de wetgeving, het thans geldende artikel 7:954 BW. Als achtergrond noemt de Hoge Raad dat er bij aansprakelijkheidsverzekeringen een onverbreekelijke band bestaat tussen de vordering van de benadeelde jegens de verzekerde en de vordering van de laatste jegens de verzekeraar. Dit maakt het uit een oogpunt van billijkheid onbevredigend, indien de benadeelde verstoken blijft van de hem toekomende schadevergoeding, terwijl de verzekeraar wel tot uitkering is gehouden.

G.J.J. Heerma van Voss